

Zwerfvuil in de 'aandachtswijk' Maastricht Noord-Oost.

Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Overlast is rekbaar begrip

Martijn van Lanen

Promovendus sociale studies Fontys Hogeschool

Heel veel vormen van hinder door toedoen van derden worden onder de noemer 'overlast' geplaatst. Maar wat betekent dit plastische begrip precies?

De wijk Oosterwei, gelegen in Gouda, was tot september 2008 onbekend bij de meeste Nederlanders. Toen begonnen in diverse dagbladen berichten te verschijnen over bedreigingen en geweld aan het adres van de buschauffeurs in deze wijk. Dit geweld leidde ertoe dat de directie van de bewuste busmaatschappij besloot om haar bussen - voorlopig - om deze wijk heen te laten rijden.

De situatie in Oosterwei was geen eenmalig incident. Enkele maanden geleden nog berichtte *de Volkskrant* van een grootschalig onderzoek waaruit blijkt dat er in totaal in Nederland 1.760 'jeugdgroepen' bestaan die overlast veroorzaken. Een ander recent voorbeeld van de aandacht die het thema overlast heeft, is het nieuwe TROS-programma *Regelrecht*.

In dit programma pakt een team van prominenten, waaronder zelfbenoemd 'roepstoeter' Joost Eerdman en voormalig burgemeester van Rotterdam Ivo Opstelten, sociaal maatschappelijke problemen aan. Een van de speerpunten hierbij is - u raadt het al - overlast.

Wat echter opvalt aan het debat over overlast is dat er twee dominante vragen de boventoon voeren: wie 'plegen' er overlast, en wat is eraan te doen? De vraag 'Wat is overlast, wan-

neer is iets overlast en voor wie?' wordt echter ten onrechte niet of nauwelijks gesteld.

Op de eerste plaats is het lastig een eenduidige definitie van overlast te formuleren. Een mogelijke optie is om hierbij het strafrecht als maatstaf te nemen: alles wat niet hieronder valt is dan per definitie geen overlast. Het problematische aan overlast is echter dat lang niet al het gedrag dat onder het strafrecht valt, overlast is - en andersom.

Bovendien gaat deze benadering voorbij aan de subjectieve kant van overlast: een groepje jongeren dat rondhangt in een portiek hoeft in principe niets illegaals te doen om toch overlast te veroorzaken. De Vlaamse onderzoeker Jan Steyaert stelt in deze context vast dat het bij overlast inderdaad overwegend gaat om gedragingen die laag scoren op

Kleine feiten blijven beneden de radar van het strafrecht

hun 'strafrechtgehalte' maar hoog op de irritatieschalen. Als zodanig kunnen zwerfvuil, hondenpoep, graffiti, ingegooid ramen en lawaai alle beschouwd worden als overlast.

Daarnaast gaat het bij overlast vaak om een serie van handelingen die ieder op zich vaak te verwaarlozen zijn, maar alle bij elkaar leiden tot een ernstig probleem voor de omwonenden. Anders gezegd: het gaat - opnieuw in de woorden van Steyaert - om 'kleine feiten met een

groot storend karakter'. En deze kleine feiten blijven volgens hem keurig beneden de radar van het strafrecht, zodat ze vaak niet terug te vinden zijn in de statistieken.

Tot slot is er geen duidelijkheid over de (mogelijke) oorzaken van overlast, en in causale verbanden tussen diverse vormen van overlast. De zogeheten *broken window theory* doet wel een poging. De centrale aanname van deze theorie is dat er een verband is tussen fysieke verloedering, zoals ingeslagen ruiten en zwerfvuil, en sociale verloedering, zoals agressiviteit tegen personen en berovingen. Echter, deze theorie wordt vanuit diverse hoeken bekritiseerd. De Amerikaanse criminoloog Ralph Taylor bijvoorbeeld plaatst, op basis van een onderzoek in 66 buurten in Baltimore, grote vraagtekens bij het causale verband tussen ingegooid ruiten en de toename van criminaliteit in de buurt.

Mijn conclusie is de volgende. Wanneer mensen overlast ervaren, of dit nu gebeurt in hun woonomgeving, bij hun winkelcentrum of op een andere plek, kan dit een enorme inbreuk op hun leven betekenen. Dat wil ik niet bagatelliseren.

Het geluid dat 'overlast' moet worden aangepakt en gereduceerd is een begrijpelijk, en terecht geluid. Het is echter volslagen nutteloos om dit te roepen zonder eerst goed te formuleren wat er nu precies in die bewuste context met 'overlast' bedoeld wordt. Het is even doelmatig en effectief te roepen dat het Nederlandse weer moet worden aangepakt.

Zonder een goede en integrale omschrijving van het begrip, zal overlast een *rogue* subject blijven: kneedbaar en toepasbaar voor iedereen die een maatschappelijk gevoelig begrip zoekt om eenvoudig aandacht te krijgen voor zijn of haar agenda. Om-schrijf iets als 'overlast', en je hebt de aandacht.